

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด และรูปแบบความทันสมัยในด้านต่างๆ ไปมาสู่ประชาชน (พริฤดา พจนพิสุทธิ์, 2539: 1) อิทธิพลของสื่อมวลชนก่อให้เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการใช้ชีวิตของมนุษย์ในสังคมจากรูปแบบสังคมดั้งเดิมไปสู่ความทันสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาสื่อมวลชนของประเทศตะวันตกที่มีความเจริญ และพัฒนามากกว่า เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือประเทศในแถบยุโรป ได้เผยแพร่ภาพและแบบแผนการใช้ชีวิตของคนในสังคมตะวันตกไปสู่สังคมอื่นๆ ทั่วโลก ภาพและการรับรู้ที่คนในสังคมอื่นๆ ทั่วโลกได้รับการถ่ายทอดจากสื่อมวลชนต่างๆ นี้ ได้ถูกนำไปเปรียบเทียบกับแบบแผนการใช้ชีวิตของเขาในปัจจุบัน ทำให้ประชาชนทั่วโลกประสบกับความท้าทายในการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ (Black, 1966: 17) โดยมีสื่อมวลชนเป็นผู้ทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโลก รวมถึงความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น Black (1966) กล่าวว่า สื่อมวลชนมีคุณสมบัติหลัก 4 ประการคือ

1. สื่อมวลชนสามารถให้ข้อมูลที่เป็นหลักฐานเชื่อถือได้
2. สื่อมวลชนสามารถรายงานสิ่งที่เกิดขึ้นทั่วโลกให้รับทราบได้ภายในระยะเวลาไม่นานนัก
3. สื่อมวลชนสามารถให้ประสบการณ์ชีวิตแก่บุคคล แม้จะไม่เคยประสบด้วยตนเอง
4. สื่อมวลชนสร้างเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลบนพื้นฐานความเข้าใจเดียวกันได้

สถาบันสื่อมวลชนจึงเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อแบบแผนการใช้ชีวิตของบุคคลอย่างใกล้ชิด นับตั้งแต่สื่อมวลชนไทยได้ถือกำเนิดขึ้นมาในประเทศไทยจนถึงยุคปัจจุบันที่เรียกว่ายุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Age) นั้น สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดต่างๆ ผ่านมาสู่ประชาชน สื่อต่างๆ สามารถเข้ามาใกล้ชิดกับประชาชนมากยิ่งขึ้น ระบบข่าวสารและการติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นยังพบว่าแบบแผนการใช้ชีวิตของคนไทยมีความผูกพันต่อการเปิดรับสื่อมวลชนจนสื่อมวลชนกลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในชีวิต อาทิ การอ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร การฟังวิทยุ การชมโทรทัศน์ และการชมภาพยนตร์ เป็นต้น เกิดการตั้งข้อสังเกตว่ากระแสวัฒนธรรมอเมริกัน (American Culture) หรือวัฒนธรรมประชานิยม (Popular Culture) ถูกส่งผ่านสื่อต่างๆ หลังไหลเข้าสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็วและไม่หยุดยั้ง (มณฑิรา โรจนวิสุทธิ์, 2539 : 136) และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม โดยงานศึกษาวิจัยเหล่านั้นเป็นการยืนยันผลการศึกษาวิจัยโดย Pool (อ้างใน Weiner, 1966 : 104-105) ที่ว่าผลกระทบในระดับต่ำสุดที่จะเกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทยของเรา คือ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิธีการคิดของคนในสังคม

จากการศึกษาของธนิทร์ ตีรพัฒนานนท์ (2539 : 66-67) พบว่า การรับแนวความคิดเกี่ยวกับ สังคมตะวันตกในสังคมไทยนั้นเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อพระองค์ได้ส่งพระราชโอรสไปศึกษาต่างประเทศแถบยุโรป โดยเมื่อพระราชโอรสทรงสำเร็จการศึกษาแล้วก็ได้ทรงนำความรู้กลับมาปรับปรุงบ้านเมือง ความเป็นตะวันตกจึงเริ่มเข้ามาสู่สังคมไทยโดยเริ่มจากชนชั้นสูงในสังคม และเริ่มแพร่หลายไปสู่ชนชั้นอื่นๆ คนไทยมีความคิดยึดเอายุโรปหรือความเป็นตะวันตกเป็นตัวแทนสัญลักษณ์ของความศิวิไลซ์ หรือความเจริญ การมีอารยธรรม การมีสมบัติผู้ดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ความเป็นตะวันตกได้รับการตั้งสมมติฐานว่า “เหนือกว่า เจริญกว่า ดีกว่า” ความเป็นตะวันออก และแนวคิดนี้ได้ฝังรากลึกกลงไปในความคิดของคนไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ในระยะเวลาต่อมาแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมไทย ส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงจากการรับเอาแบบอย่างวัฒนธรรมตะวันตก และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ได้ รับการส่งเสริมจากภาครัฐบาลในยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี กล่าวคือ ในยุคของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้สนับสนุนให้คนไทยมีแบบแผนการใช้ชีวิตแบบตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายแบบสากลแทนชุดไทยแบบโบราณ การสวมหมวกเมื่อต้องออกนอกบ้าน เปลี่ยนวิธีการรับประทานอาหารจากวิธีรับประทานด้วยมือมาเป็นรับประทานด้วยการใช้ช้อนซ้อม นอกจากนี้ระบบสื่อสารมวลชนของประเทศไทยได้มีการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สารจากสื่อตะวันตกจึงได้รับการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ไปยังประชาชนไทย ส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต วิธีการคิด และมองโลก รวมถึงความเป็นอยู่ของประชาชนไทย (มณฑิรา โรจนวิสุทธิ, 2539 : 133)

การหลั่งไหลเข้ามาของสื่อตะวันตกนั้น วิชา อุดมฉันท (โลกของสื่อ Media World, บทความเรื่อง จักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม หลากมุมมองของการสื่อสารระหว่างประเทศ หน้า69-71) ได้อธิบายถึง การไหลเวียนของสื่อระหว่างประเทศ (International Media Flow) โดยใช้กรอบความคิดหลัก “จักรวรรดินิยมทางสื่อ (Media Imperialism) หรือจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม (Cultural Imperialism)” ในการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมของการสื่อสาร และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของโลกว่ามีลักษณะเด่น 2 ประการคือ

1. การไหลเวียนของสื่อทั่วโลกมีทิศทางการไหลแบบทางเดียว (Uni-directional) นั่นคือ มีสินค้าส่งออกในรูปของสื่อ (Media product) จากอเมริกาไหลเข้าสู่ประเทศโลกที่สามอย่างมากมาย ในขณะที่สินค้าประเภทสื่อจากประเทศโลกที่สามไหลกลับไปยังประเทศอเมริกา น้อยมาก โดยสาเหตุหลักมาจากการที่องค์กรสื่อขนาดใหญ่ของประเทศตะวันตกเป็นผู้เข้ามาจัดการกับสินค้าข่าวในทุกๆ ขั้นตอน โดยเน้นการเลือกทำข่าวที่จะสามารถขายทำกำไรได้

2. จำนวนประเทศที่เป็นแหล่งผลิตสาร (Source Countries) มีเพียงไม่กี่ประเทศ แต่ส่งอิทธิพลมหาศาลผ่านสื่อไปทั่วโลก เช่น สำนักข่าว CNN, NBC และ CBS ในประเทศสหรัฐอเมริกา ภาพยนตร์ที่ผลิตจากฮอลลีวูด ในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

นอกจากนั้นบทความชื่อ Mass Communication and American Empire (1969) ของ Herbert Schiller ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรมโดยสรุปว่า กิจกรรมทางด้านสื่อมวลชนกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการเมืองของอเมริกาเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ เพราะทุกหนทุกแห่งที่อิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองของสหรัฐอเมริกาไปถึง สื่อซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอิทธิพลนั้นก็จะมีปรากฏด้วย ความเป็นจักรวรรดินิยมทางสื่อของสหรัฐอเมริกาอธิบายได้โดยโครงสร้างมหภาค (Macro Structure) ที่แสดงให้เห็นการผูกขาดเป็นเจ้าของ ความล้าหน้าทางเทคโนโลยี ขนาดของเศรษฐกิจและองค์กรสื่อขนาดใหญ่ ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้อาศัยความได้เปรียบเหล่านี้เป็นช่องทางแพร่กระจายแนวคิด ทักษะ ภาพลวงตาต่างๆ เกี่ยวกับความมั่งคั่งร่ำรวย รูปแบบสินค้า และวิถีชีวิตแบบอเมริกัน เข้าไปครอบงำวัฒนธรรมของประเทศอื่น ส่งอิทธิพลทำให้พฤติกรรมทางสังคมและโลกทัศน์ของประชาชนในประเทศเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไป

สำหรับประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทยนั้น ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาสื่อมวลชนได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างมาก และจากข้อมูลที่จัดทำขึ้นโดยบริษัท มายแชร์ จำกัด (MindShare Co.,Ltd) (ซึ่งเป็นบริษัทที่ดำเนินงานด้านการซื้อสื่อต่างๆ ให้แก่บริษัท โอกลีวี แอนด์ เมเธอร์ (Ogilvy & Mather) และบริษัท เจ วอลเตอร์ ทอมป์สัน (J. Walter Thomson) 2 บริษัทโฆษณาข้ามชาติในประเทศไทย) ได้ทำการสำรวจสื่อมวลชนแขนงต่างๆ พบว่าปัจจุบันสื่อมวลชนในประเทศไทยได้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยแยกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้คือ

1. สถานีโทรทัศน์ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ
 - 1.1 สถานีโทรทัศน์แบบไม่ต้องเสียเงินในการชม (Free TV) จำนวน 6 สถานี เช่น ช่อง 3, 5, 7, 9, 11 และ ITV
 - 1.2 สถานีโทรทัศน์แบบเสียเงินในการชม (Pay TV) ได้แก่ เคเบิลทีวี (Cable TV) เช่น UBC, Thai Sky TV และโทรทัศน์ที่รับจากสัญญาณดาวเทียม เช่น Star TV
2. สถานีวิทยุ มีจำนวนทั้งสิ้น 589 สถานี แบ่งเป็น
 - 2.1 สถานีวิทยุคลื่น FM (Frequency Modulation) หรือระบบสัญญาณวิทยุคลื่นสั้น จำนวน 351 สถานี
 - 2.2 สถานีวิทยุคลื่น AM (Amplitude Modulation) หรือระบบสัญญาณวิทยุคลื่นยาว จำนวน 238 สถานี

3. โรงภาพยนตร์ มีจำนวนทั้งสิ้น 463 โรง โดยแบ่งเป็น
 - 3.1 โรงภาพยนตร์ในกรุงเทพ จำนวน 251 โรง เป็นโรงภาพยนตร์เดี่ยว (Stand Alone) 10 โรง และโรงภาพยนตร์ในศูนย์การค้า (Mini / Multiplex Theatres) 241 โรง
 - 3.2 โรงภาพยนตร์ในต่างจังหวัด จำนวน 212 โรง เป็นโรงภาพยนตร์เดี่ยว (Stand Alone) 84 โรง และโรงภาพยนตร์ในศูนย์การค้า (Mini / Multiplex Theatres) 128 โรง
4. นิตยสารต่างประเทศ แบ่งเป็น
 - 4.1 นิตยสารต่างประเทศที่นำมาผลิตในประเทศไทย เช่น ELLE, ELLE DECOR, CLEO, COSMOPOLITAN และ READER'S DIGEST เป็นต้น
 - 4.2 นิตยสารต่างประเทศที่นำเข้ามาจัดจำหน่ายในประเทศไทย เช่น ELLE, COSMOPOLITAN, SEVENTEEN และ VOGUE เป็นต้น
 - 4.3 นิตยสารภาษาไทย เช่น คีลิน , พลอยแกมเพชร, แพรว เป็นต้น
 (ที่มา Thailand : Media Guide 1988/1999 โดยบริษัท MindShare Co.,Ltd.)

ความเจริญก้าวหน้าในด้านการสื่อสารมวลชนของประเทศไทยส่งผลให้ประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในด้านต่างๆ เป็นอย่างมาก ซึ่งตรงกับที่ Schramm ที่ได้แสดงความเห็นไว้ใน Mass Media and National Development ในปี 1964 ว่า สื่อมวลชนสามารถยกระดับความต้องการของประชากรให้สูงขึ้นได้ สื่อมวลชนสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและทางด้านสังคมของปัจเจกบุคคล และสามารถจูงใจประชาชนที่ยึดถือประเพณีโบราณให้กลายเป็นคนทันสมัยขึ้น

สถาบันสื่อมวลชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สื่อมวลชนทำให้การพัฒนาเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและง่ายด้ายขึ้น และเป็นปัจจัยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ ที่ดีขึ้นกว่าเดิม (ปราโมทย์ เตชะเพ็ญเลิศ, 2532 : 102-104)

ดังนั้นในยุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ Information Age นี้ มีการหลั่งไหลเข้ามาของข่าวสารข้อมูลจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจสูงอย่างสหรัฐอเมริกา ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ประเทศเจ้าของสื่อจะเข้ามาจัดระเบียบ และระบบสังคมของประเทศที่รับสารทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมโดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวเชื่อมโยง ทั้งนี้ยังมีการเปิดรับสารมากเท่าใดการพึ่งพาประเทศเจ้าของสื่อมากขึ้นเท่านั้น โดยการพึ่งพานั้นจะเป็นการพึ่งพาทั้งในรูปแบบที่เป็นนามธรรม เช่น การพึ่งพาทางเทคโนโลยี ทางการเงิน ทางสังคม และการพึ่งพาที่เป็นนามธรรม เช่น การพึ่งพาทางความคิด การมองสิ่งใดๆ ด้วยกรอบทางความคิดแบบประเทศเจ้าของสื่อ เช่น ลักษณะการนำเสนอข่าวโดยยึดถือสำนักข่าว CNN ของสหรัฐอเมริกาเป็นมาตรฐานสากล การนำเสนอข่าว

สารข้อมูลในด้านต่างๆ รวมถึงแบบแผนการใช้ชีวิตแบบสังคมตะวันตก ทำให้เกิดพฤติกรรมการเลียนแบบได้ไม่ยาก (ธนิษฐ ตรีณานนท์, 2539 : 69)

การเผยแพร่ของสารจากสื่อตะวันตกส่งผลให้คนไทยผู้มีโอกาสในการเปิดรับสื่อตะวันตกเหล่านั้น ได้รับรู้ถึงความแตกต่างในแบบแผนการใช้ชีวิตของสังคมตะวันตก จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการใช้ชีวิตในสังคมไทยขึ้น ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการบริโภค เช่น การรับประทานแฮมเบอร์เกอร์ แทนการรับประทานข้าว วัฒนธรรมการแต่งกาย ตัวอย่างหนึ่งที่ได้ชัดถึงผลกระทบจากการได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมการแต่งกายแบบตะวันตก คือ การนำเสนอภาพหรือเรื่องราวแฟชั่นของต่างประเทศผ่านสื่อต่างๆ ประกอบกับลักษณะนิสัยของคนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งพร้อมจะเปิดรับสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม จึงทำให้เกิดความสนใจและแข่งขันกันในเรื่องของการแต่งกาย วัยรุ่นพยายามแต่งกายเลียนแบบตามแฟชั่น เช่น สวมเสื้อรัดรูปพอดีตัวกับกางเกงทรงทหาร หรือสวมกระโปรงยาวคลุมสวมรองเท้ายาว ฯลฯ ในส่วนของพฤติกรรมการแสดงออก เช่น รูปแบบการทักทายโดยการจับมือแทนการไหว้ การกล่าวอำลากันด้วยคำว่า บ้าย บาย (Bye Bye) แทนคำว่าลาก่อน เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของประชาชนก่อให้เกิดผลคือ ทำให้สังคมไทยสามารถก้าวทันความเปลี่ยนแปลง ความทันสมัยต่างๆ ของโลกภายนอก

สำหรับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเผยแพร่ของสื่อตะวันตกจำนวนมากในสังคมไทย ประกอบกับวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่เกิดการรับรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้โดยง่าย ซึ่งนักจิตวิทยาได้อธิบายถึงธรรมชาติของวัยรุ่นว่า เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตที่สำคัญ เป็นวัยแห่งการเรียนรู้และการเลียนแบบที่ต้องการได้รับการชี้แนะ และขัดเกลาจากคนในสังคม

Rosengren (1994 : 299-301) ได้อธิบายว่า กระบวนการสังคมประกิด หรือการอบรมขัดเกลาให้รู้ระเบียบของสังคม (Socialization) คือ การถ่ายทอดระบบความคิดของสังคมหรือวัฒนธรรมผ่านตัวแทนต่างๆ ในสังคม ซึ่งเขาเรียกว่าเป็นวงล้อของวัฒนธรรม (The Great Wheel of Culture) ซึ่งทำหน้าที่สั่งสอนทั้งโดยตรงหรือทางอ้อม โดยมี 8 สถาบันหลักที่ทำหน้าที่ ดังนี้คือ ครอบครัว (Family), เพื่อน (Peers Group), กลุ่มที่ทำงาน (Working Group), พระหรือนักบวช (Priests), ครูอาจารย์ (Teachers), กฎหมาย (Law Agents), การเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวของสังคม (Social Movements) และสื่อมวลชน (Mass Media)

Rosengren (1994: 301) กล่าวว่าในปัจจุบันบทบาทของครอบครัว กลุ่มเพื่อน และกลุ่มคนทำงาน ในการทำหน้าที่ขัดเกลาสังคมได้ลดลงอย่างมาก ในขณะที่บทบาทของโรงเรียน การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคม และสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญขึ้นอย่างมาก ในฐานะเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ขัดเกลาสังคมทั้งโดยตรงและทางอ้อม และสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากประชาชนมีการเปิดรับสื่อมวลชนเพิ่มมากขึ้นโดยมีการเปิดรับสื่อทางด้านความบันเทิงสูงที่สุด

จากการศึกษาวิจัยของจินตวีร์ เกษมสุข (2539 : 4) พบว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย เพราะสื่อมวลชนจัดเป็นสิ่งเร้าที่มีคุณภาพสูง สามารถสร้างสภาพความต้องการที่จะนำไปสู่การกระทำได้ สามารถมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็กและเยาวชนหรือกลุ่มวัยรุ่น ทั้งนี้เนื่องจากสื่อมวลชนได้ใช้การสื่อสารรูปแบบต่างๆ เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิด ค่านิยม ตลอดจนรูปแบบพฤติกรรมต่างๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมสู่คนในสังคม หากพิจารณาในแง่ของการสื่อสารแล้วในแต่ละวันจะมีผู้รับสารจากสื่อมวลชนเป็นจำนวนมาก เมื่อสิ่งที่นำเสนอทางสื่อมวลชนเป็นที่สะดุดตาสะดุดหูแก่ผู้รับสาร ก็จะส่งผลให้เกิดการคล้อยตามซึ่งอาจเป็นทั้งทางความคิดและพฤติกรรม

สำหรับบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อวัยรุ่นนั้น จากการศึกษาวิจัยของพิรฤดา พจนพิสูทธิ์ (2539 : 4) พบว่า วัยรุ่นไทยในปัจจุบันมักจะให้ความสนใจและใช้เวลาไปกับการเปิดรับสื่อมวลชนต่างๆ เป็นอย่างมาก ทั้งการอ่านนิตยสาร ฟังวิทยุ ชมโทรทัศน์ และชมภาพยนตร์ สารเกี่ยวกับสังคมตะวันตกที่ดูน่าสนใจในรูปแบบความบันเทิง ผ่านสื่อต่างๆ โดยเฉพาะทางโทรทัศน์ และวิทยุ ซึ่งนอกจากความบันเทิงแล้วยังสอดแทรกให้เห็นถึงแบบแผนการใช้ชีวิตในสังคมตะวันตก เช่น การแต่งกาย การรับประทานอาหาร เป็นต้น เป็นสิ่งที่วัยรุ่นสามารถเกิดการรับรู้ได้โดยง่ายและนำมาปรับใช้ให้เข้ากับตนเองได้อย่างกลมกลืน (ธนินทร์ ตรีณานนท์, 2539 : 69-70)

สื่อมวลชนจึงมีส่วนในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของประชาชน, สังคม และประเทศไทยของเราเป็นอย่างมาก ทำให้สังคมไทยสามารถก้าวทันความทันสมัยของโลกภายนอก และนอกจากนี้ยังเชื่อกันว่าก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสังคม และวัฒนธรรมไทยอย่างยากที่หลีกเลี่ยงได้ (จินตวีร์ เกษมสุข, 2539 : 3-4) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการเปิดรับสื่อตะวันตกกับการรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตก และแบบแผนการใช้ชีวิตของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร โดยสาเหตุหลักสำคัญประการหนึ่งที่ตัดสินใจเลือกกลุ่มวัยรุ่น คือ วัยรุ่นเป็นช่วงระยะเวลาระหว่างการเป็นเด็กกับการเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของชีวิต เป็นวัยที่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น เป็นวัยแห่งการเรียนรู้และการเลียนแบบ ที่สำคัญวัยรุ่นให้ความสนใจและมีการเปิดรับสื่อตะวันตกเป็นอย่างมาก และเมื่อประกอบกับความเชื่อดั้งเดิมของสังคมไทย ที่มีความเห็นว่าประเทศในโลกละตะวันตกมีความเจริญและศิวิไลซ์กว่า จึงส่งผลให้วัยรุ่นไทยมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับสิ่งที่ตนได้รับรู้มาจากสื่อตะวันตก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้สามารถนำไปสู่การพัฒนาในระดับประเทศได้ต่อไปในอนาคต เนื่องจากวัยรุ่นคือบุคคลที่จะต้องเข้ารับภาระหน้าที่แทนผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับสังคมตะวันตก การรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตก และการใช้ชีวิตแบบสังคมตะวันตกของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตกของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามความแตกต่างของลักษณะทางประชากร
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับสังคมตะวันตกกับการรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตกของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตกกับการใช้ชีวิตแบบสังคมตะวันตกของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อตะวันตกกับการใช้ชีวิตแบบสังคมตะวันตกของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัญหาในการวิจัย

1. การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับสังคมตะวันตก การรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตก และการใช้ชีวิตแบบสังคมตะวันตก ของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครเป็นอย่างไร
2. การรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตกของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครแตกต่างกันตามลักษณะทางประชากรหรือไม่
3. การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับสังคมตะวันตกของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์กับการรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตกจากสื่อตะวันตกหรือไม่
4. การรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตกของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์กับการใช้ชีวิตแบบสังคมตะวันตกหรือไม่
5. การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับสังคมตะวันตกของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์กับการใช้ชีวิตแบบสังคมตะวันตกหรือไม่

นิยามศัพท์

- **วัยรุ่น** หมายถึง กลุ่มบุคคลทั้งชายและหญิง ซึ่งตามหลักจิตวิทยาวัยรุ่นสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 3 กลุ่มคือ
 1. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) ซึ่งมีอายุระหว่าง 13-15 ปี เป็นวัยที่ร่างกายเริ่มมีการเจริญเติบโตทางเพศ มีการเปลี่ยนแปลงในด้านสรีระร่างกายจากเด็กไปสู่ผู้ใหญ่
 2. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) ซึ่งมีอายุระหว่าง 16-18 ปี เป็นวัยที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และความคิด
 3. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) ซึ่งมีอายุระหว่าง 19-21 ปี เป็นวัยที่ร่างกายมีพัฒนาการสมบูรณ์พร้อม จึงเน้นพัฒนาการด้านจิตใจมากกว่า
- **ลักษณะทางประชากร** หมายถึง เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา และระดับรายได้ส่วนบุคคล
- **การเปิดรับสื่อที่เกี่ยวข้องกับสังคมตะวันตก** หมายถึง ความบ่อยครั้งในการเปิดรับชมรายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์, การฟังวิทยุ และการอ่านนิตยสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมตะวันตก ซึ่งประกอบด้วย ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือประเทศในแถบยุโรป เช่น อังกฤษ, ฝรั่งเศส เป็นต้น
- **สื่อตะวันตก** หมายถึง สื่อมวลชนแขนงต่างๆ ที่นำเสนอเนื้อหาหรือเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมตะวันตก ประกอบด้วย
 1. สื่อโทรทัศน์ ได้แก่ รายการจากช่องโทรทัศน์ ทั้งจากช่องฟรีทีวี และเคเบิลทีวี ที่มีการนำเสนอเกี่ยวกับสังคมตะวันตกเช่น ภาพยนตร์จากฮอลลีวูด การแข่งขันกีฬา เพลงในแนวดนตรีต่างๆ ข่าวและสารคดีจากต่างประเทศ
 2. สื่อวิทยุ ได้แก่ สถานีวิทยุที่เปิดเพลงไทยและเพลงสากล และสถานีวิทยุที่เปิดเฉพาะเพลงสากล และมีผู้ดำเนินรายการเป็นชาวไทย หรือชาวต่างประเทศ
 3. สื่อภาพยนตร์ ได้แก่ ภาพยนตร์จากฮอลลีวูด ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือประเทศตะวันตกอื่นๆ ที่จัดฉายตามโรงภาพยนตร์ต่างๆ
 4. สื่อนิตยสาร ได้แก่ นิตยสารฉบับภาษาไทย ที่มีต้นกำเนิดจากต่างประเทศ ดังนี้คือ แอล (ELLE), คอสโมโพลิแตน (Cosmopolitan), ค्लीโอ (Cleo), สปอร์ตอิลลัสเตรท (Sport Illustrate), ริดเดอร์ ไดเจสต์ (Reader Digest) รวมถึงนิตยสารดังกล่าวข้างต้นยังเป็นฉบับภาษาต่างประเทศที่มีการจัดจำหน่ายในประเทศไทย และนิตยสารภาษาไทยที่นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับสังคมตะวันตก เช่น คิซัน แพรว อิมเมจ เป็นต้น

- การรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตก หมายถึง การที่บุคคลได้รับรู้ภาพรวมในด้านต่างๆ ของสังคมตะวันตก รวมถึงแบบแผนการใช้ชีวิตของบุคคลในสังคม โดยเน้นเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นในสังคมตะวันตก ซึ่งประกอบด้วยประเทศสหรัฐอเมริกา หรือประเทศในแถบยุโรป เช่น อังกฤษ, ฝรั่งเศส ที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ทั้งทางโทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ และนิตยสาร
- การใช้ชีวิตแบบสังคมตะวันตก หมายถึง วิธีการแสดงออกในด้านต่างๆ ในชีวิตประจำวันของบุคคลในด้านต่างๆ ในสังคม โดยในที่นี้พิจารณาจากการแสดงออกในด้านการแต่งกาย การรับประทานอาหาร การพูดหรือการสื่อความหมาย และการแสดงออกด้านอารมณ์และความคิดเห็น
- สังคมตะวันตกหรือสังคมสมัยใหม่ หมายถึง กลุ่มประเทศที่ได้รับการยอมรับจากประเทศอื่นๆ ว่ามีการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นสังคมที่ประชาชนมีการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีความสะดวกสบาย ความปลอดภัย มีรูปแบบการใช้ชีวิตที่ประชาชนในประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาถือถือเป็นแม่แบบ

ขอบเขตในการทำวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การเปิดรับสื่อ การรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตก และการใช้ชีวิตแบบสังคมตะวันตกของวัยรุ่นไทยในเขตกรุงเทพมหานคร” นี้ เป็นการศึกษาวัยรุ่น ผู้มีอายุระหว่าง 13-21 ปี ซึ่งมีความแตกต่างกันในลักษณะทางประชากร ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ส่วนบุคคล และมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อตะวันตก เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่สื่อมวลชนแขนงต่างๆ สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้สูงที่สุด

ดังนั้นผลสรุปจากการศึกษาจึงจะเจาะจงเฉพาะวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น ไม่สามารถนำผลของการวิจัยไปอธิบายครอบคลุมถึงวัยรุ่นทั่วประเทศได้ แต่สามารถใช้เป็นแนวทางนำไปขยายผลการศึกษาไปยังวัยรุ่นทั่วประเทศได้ต่อไป เนื่องจากวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครถือเป็นแม่แบบ (Role Model) ให้แก่วัยรุ่นในจังหวัดอื่นๆ ของประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้สื่อมวลชนต่าง ๆ นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงการนำเสนอสารเกี่ยวกับสังคมตะวันตก
2. เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการกำหนดนโยบายด้านการสื่อสารระดับชาติในอนาคต